

Luku 4

Ruotsin maallinen valta laajenee Suomeen

Oppikirjan sivut 38-42

Kuninkaan valinta

- 1. Vaalikuninkuus keskiajalla.**
 - **ylimyssuvut valitsivat Moran kivillä Uplannissa äänestämällä**
 - **pappien ja talonpoikien edustajat**
- 2. Valtakunnassa syntynyt mies.**
 - **mielellään kuninkaan poika**
 - **FINLEX® - Ajantasainen lainsäädäntö: 11.6.1999/731, 54§**
- 3. Hallitsijan vakuutus - uskollisuuden vala!**
- 4. 1540 Kustaa varmisti Västeråsin valtiopäivillä perintökuninkuuden.**
- 5. v. 1362 Suomesta mahdollisuus osallistua kuninkaan vaaliin!**

Suomen oikeus osallistua kuninkaanvaaliin (1362)

koska Itämaa muodostaa yhden hiippakunnan ja yhden laamannikunnan ja vanhempamme ovat havainneet sen uskolliseksi ja rakkaaksi, on kohtuullista, että sen asukkaat tulevat osallisiksi samasta kunniasta ja rakkaudesta, joka vanhastaan on ollut muillakin Ruotsin hiippakunnilla ja laamannikunnilla. Sen tähden on joka kerta, kun kuningas on valittava laamannin tultava [valittujen] pappien ja kahdentoista kansan miehen kanssa valitsemaan kuningas koko Itämaan kansan puolesta.

ei [valittujen] pappien ja kansanmiesten kanssa ehdi ajoissa paikalle, silloin ei kuninkaanvaalin pitä estyä heidän poissaolonsa takia, vaan laamanni tehköön heti, kun hän ensi kerran tulee kuninkaan luokse, sen minkä hän olisi tehnyt, jos hän olisi tullut oikeaan aikaan. Tämän kirjeen ja päätöksen todistukseksi ja ikuiseksi vahvistukseksi me panemme tähän kirjeeseen sinettimme kaikkein rakkaimman isämme kuningas Maunun sinetin kanssa ja myös kunnioitettavien herrojen ja hengellisten isien Upsalan arkkipiispan Pietarin, Linköpingin piispan Nikolauksen, Skaran piispan Nikolauksen Strängnäsän piispan Tyrgilsin, Västeråsin piispan Maunun, Turun piispan Hemmingin ja Växjön piispan Tuomaan sinetit sekä usean meidän neuvostomme jäsenen, jotka olivat luonamme ja jotka ovat herra Erengisl jaarli, herra Niilo Tuurenpoika, herra Pentti Filippuksenpoika, herra Kaarle Ulvinpoika Toftasta, herra Kustaa Arvinpoika, herra Maunu Gislason ja herra Narva Ingevaldson, ritareja, Arvid Kustaanpoika, Bo Joninpoika ja Finvid Finvidinpoika, asemiehiä.

Tehty ja päivätty Upsalassa Herran vuonna 1362 autuaan Sigfridin päivänä.

[Ruotsin kuninkaat](#)

Tehtävä 2.: Millainen oli kuninkaan asema Ruotsin valtakunnassa keskiajalla?

Asema ei ollut vakaa:

- **Riippuvainen valtakunnan mahtimiehistä ja suvuista.**
 - **Tarvitsi tuekseen varallisuutta ja asemiehistön.**
 - **Joillekin asioille tarvitsi maakuntakäräjien vahvistuksen.**
 - **Ei päättänyt kaikista asioista, vaan tarvitsi valta-neuvoston tuen.**
- **Asema alkoi vahvistua, kun hän sai kirkon tuen taakseen.**

Kuninkaan valtaneuvosto

- **Marski** vastasi sota-asioista
- **Drotsi** valvoi oikeuslaitoksen toimintaa
- **Kansleri** hoiti kuninkaan kansliaa, joka vastasi ulkopolitiikasta ja hallinnosta.
- **Kamarimestari** vastasi valtion kassasta ja verojen keräämisestä
- **Amiraali** johti laivastoa.

Lisäksi: linnanvoudit, piispat. Kuninkaan tukena hallinnossa ja päätöksenteossa!

Kuninkaan valta Suomessa:

- 1. Rakennettiin linnoja, hallinnon keskuksia.**
- 2. Linnanpäälliköt olivat ruotsalaisia.**
- 3. Linnaläänit palautuivat aina kuninkaalle.**
- 4. Suomeen alueellinen ja paikallinen hallinto.**
- 5. Ruotsin lait tulivat voimaan Suomessa.**
- 6. Suomeen Ruotsin kuninkaalle uskollisia sotilaita.**

Tehtävä 3. Millä tavalla kuninkaan valta näkyi Suomen alueilla?

- 1. Suomeen ruvettiin rakentamaan linnoja, jotka olivat maallisen hallinnon keskuksia.**
- 2. Linnanpäälliköt olivat kauan pelkästään ruotsalaisia, edustivat Suomessa kuningasta.**
- 3. Linnaläänit palautuivat aina kuninkaalle, mikä ilmensi kuninkaan valtaa.**
- 4. Aikaa myöten Suomeen rakennettiin alueellinen ja paikallinen hallinto.**
- 5. Ruotsin lait tulivat voimaan Suomen alueella.**
- 6. Suomen alueelle tuli Ruotsin kuninkaalle uskollisia joukkoja.**

Hallintovirkamiehiä olivat mm.

- voudit
- kirjurit
- nimismiehet
- neljännesmiehet eli verokuntamiehet
- siltavoudit
- viestinkiidättäjät (= viestiratsastajat)
- jahtivoudit (= petovoudit)
- vanginkuljettajat
- kestitalonpojat

Suomen keskiaikaiset linnat ja linnaläänit

Suuret keskuslinnat

- rakennettiin 1200-luvulla hallinnon tarpeisiin

- 1 Turun linna
- 2 Hämeen linna
- 3 Viipurin linna
- 4 Olavinlinna (rakennettiin 1470-luvulla itäisen rajan turvaksi)

Alueelliset feodaalilinnat

- rakennettiin hallinnon tarpeisiin
- ylimystön linnoja

- 5 Kastelholma
- 6 Raaseporin linna
- 7 Kuusiston piispanlinna
- 8 Liinamaan linna
- 9 Korsholman linna
- 10 Oulun linna (valmistui vasta 1590)

Linnaläänit

- toimivat suoraan kuninkaan alaisuudessa
- kuningas nimitti linnaläänien päälliköt

Tehtävä 1

Mitä eroa on käsitteillä

a) **linna** – linnalääni – **linnanpäällikkö**

- **Linna on vallatun tai hallitun alueen keskus, jossa on sotajoukkoja tukemassa kruunun valtaa ja osoittamassa, kenelle valta kuuluu.**
- **Linnalääni on ruotsalainen hallintoalue, jota johtaa linnanpäällikkö, joka edustaa paikallista vallankäyttöä.**
- **Linnanpäällikkö johtaa joko linnaa tai linnalääniä. Hänen kuuluu kerätä veroja, hoitaa puolustusta, jakaa oikeutta ja hoitaa hallintoa.**

Keskiaajan laki

1. Maunu Eerikinpojan maanlaki **n. 1350**
2. **Pojat perivät enemmän**, perintöjärjestys nykyisin sama → lapset ensimmäisellä sijalla, sukupuolten tasa-arvo, lapsi perii aina
3. Maa piti ensin tarjota sukulaisille → **suvun omistukset haluttiin turvata**
 - jatkuvuus, valta, varallisuus, keinottelun estäminen...
4. **Tulipalot suurin vaara** → talojen ja muiden rakennusten turvaaminen **veronmaksukyvyn varmistamiseksi**

Kristoffer kuninkaan maanlaki 1442

- **Ruotsin lait ja oikeusjärjestys tulivat voimaan myös Suomen alueella.**
- **Muistinvaraisten lakien (tapaoikeus) tilalle tuli kuningas Maunu Eerikinpojan julkaisema Ruotsin valtakunnan laki.**

Kuningas

- ylin tuomiovalta kuninkaalla
- oikaisukäräjillä mukana uskottu mies

Laamanninoikeudet

- Keskiajalla Suomi yksi laamannikunta; myöhemmin Pohjois-Suomi ja Etelä-Suomi omansa
- laamanni Suomen korkein tuomari; ratkaisi juttuja kuninkaan vallalla ja kuninkaan nimissä

Miten Maunu Eerikinpojan julkaisema valtakunnan laki sitoi Suomea tiukemmin Ruotsiin?

Tehtävä 3, s. 51

Maaseutu:

Kihlakunnanoikeus

- tuomari (aatelinen)
- lautamiehet (kansan valitsevia)

Kaupungit:

Raastuvanoikeus

- pormestarit ja raatimiehet (porvariston valitsevia)

5. Keskiajan rangaistuksia:

■ Sakot

- Uhrille, kihlakunnalle ja kuninkaalle.
- Miehiä rangaistiin naisia suuremmilla s...

■ Raipparangaistukset

■ Hirttäminen

■ Elinten silpominen

■ Nylkeminen

■ Mestaus

■ Polttaminen

■ Teilaaminen

■ Kivittäminen

■ Elävältä hautaaminen.....

Mikä puuttuu?

**Hapeärangaistus
+ rivitys**

Tehtävä 4.: Perustele väite: Kruunu halusi yhtenäisen lain koko valtakuntaan.

- **Sukuyhteisöissä riitoja soviteltiin kokouksissa, joita kutsuttiin käräjiksi. Toisaalta verikostolla oli tärkeä asema rikoksen kostamisessa ja rikollisen rankaisemisessa.**
- **Ruotsin kehittyessä yhtenäiseksi kuningaskunnaksi tuli tarve myös yhtenäiselle laille.**
- **Kuningas halusi nousta paikallisten sukujen ja mahtimiesten yläpuolelle, mikä onnistuisi yhtenäisen lain avulla, koska se ulottuisi valtakunnan joka kolkkaan ja syrjäyttäisi sukujen vallankäytön lainkäytössä.**
- **Keskiajan kuluessa kuningas sääteli monia rauhan- ja maanlakeja, joiden avulla yhtenäistettiin oikeudenkäyttöä koko valtakunnassa.**